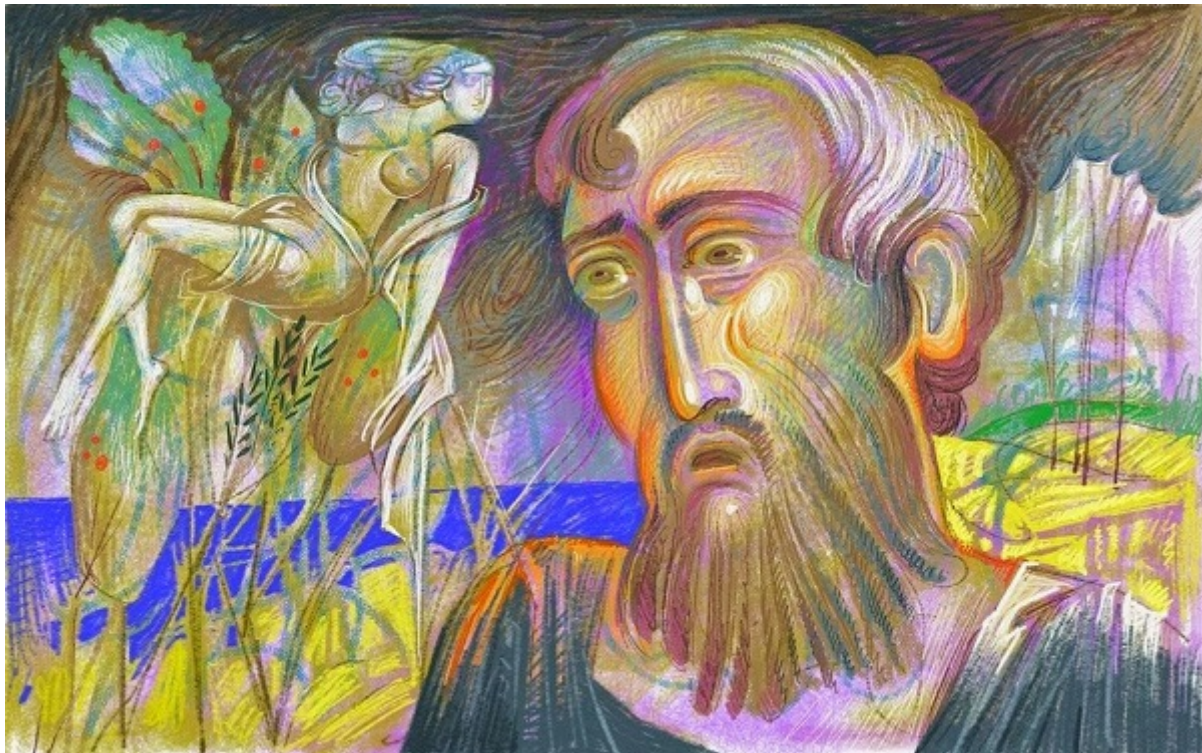

Η δουλεία στα πάθη ως απότοκος της πτώσης (Χριστόφορος Παπαδόπουλος, Θεολόγος)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

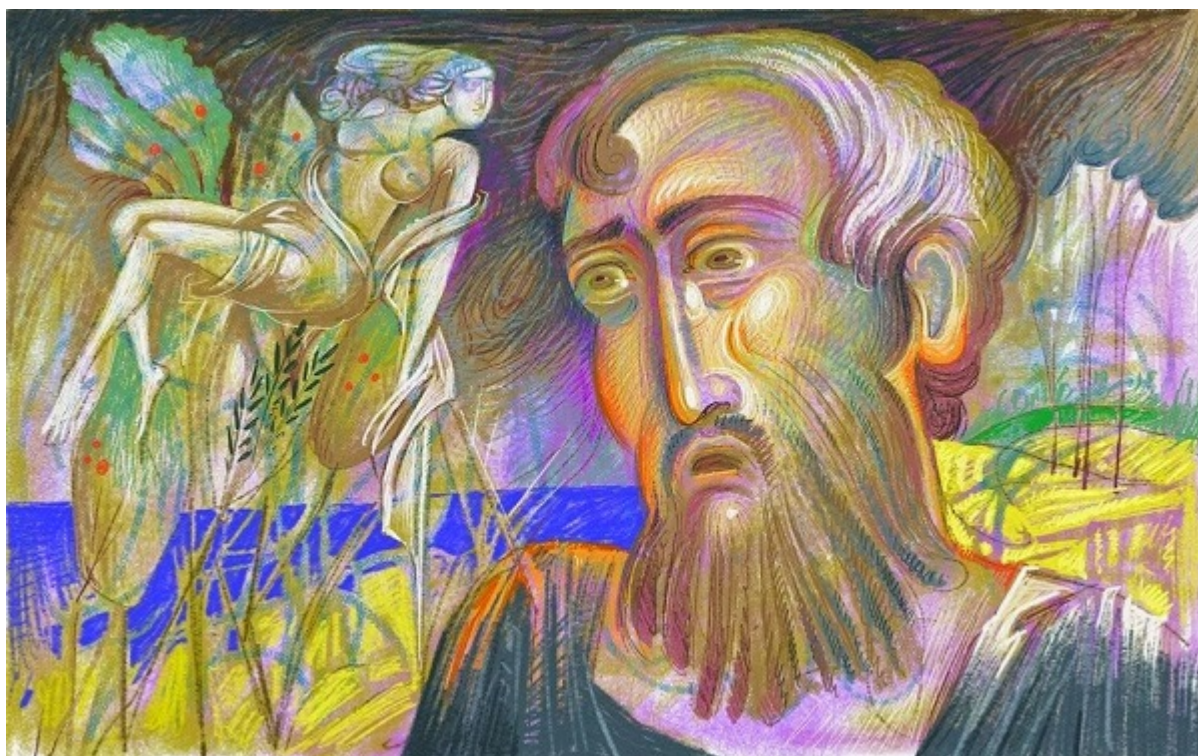
Δεν έχει κανένα νόημα λοιπόν, να παλεύει ο άνθρωπος να αποκτήσει ηθική αυτονομία, αν αυτή η ίδια τον υποδουλώνει περισσότερο, παρά τον ελευθερώνει. Ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος χαρακτηρίζει αυτή την αυτονομία ως «αυτονομία της πλάνης» 94. Οι Πατέρες το ξεκαθάρισαν αυτό λέγοντας ότι ο άνθρωπος υπόκειται στις συνέπειες της πτώσης και πάσα του προσπάθεια να βρει την αυτονομία του σε ανθρώπινο επίπεδο τον οδηγεί αναπόφευκτα στην υποδούλωση στα πάθη. Αυτονομία μπορεί να υπάρξει μόνο όταν ο άνθρωπος απαλλαγεί από τη δουλεία των παθών. Τα πάθη είναι αρρώστιες της ψυχής 95. Δεν αποτελούν φυσικές καταστάσεις, αλλά παρα-φυσικές. Οφείλονται στη φιλαυτία, η οποία ορίζεται ως «η προς το σώμα εμπαθής και άλογος φιλία» 96 και μητέρα των παθών.

Οι ανθρωπιστές φιλόσοφοι υποστηρίζουν ότι ο άνθρωπος, προκειμένου να βρει την αυτονομία, οφείλει να απορρίψει πάσα ιδέα περί Θεού και γενικά εξωτερικού στοιχείου και να στηριχθεί αποκλειστικά στον ανθρώπινο λόγο 97. Μάλιστα, όπως επισημαίνεται σε σχετικές μελέτες, τόσο έντονα αποθέωσαν την ανθρώπινη λογική, που, ενώ καταδικάζουν την ειδωλολατρία, τελικά «κατορθώνουν να ειδωλοποιήσουν τον άνθρωπο μέσω των διανοητικών του δυνατοτήτων» 98. Οι Πατέρες όμως παρατηρούν ότι τα πράγματα δεν είναι έτσι. Εξαιτίας της πτώσης, ο νους του ανθρώπου σκοτίστηκε και «ουκ οίδε που υπάγει» 99, λησμόνησε την αιτία της υπάρξεώς του και υποδουλώθηκε στην άλογη αγάπη του εαυτού του. Με αυτόν τον τρόπο έθεσε τον εαυτό του ως κέντρο του σύμπαντος και κριτήριο όλων των πραγμάτων. Ο Γέροντας Σωφρόνιος του Έσσεξ εξηγεί ότι αυτό, το ότι ο άνθρωπος είναι το κέντρο του σύμπαντος, είναι τρόπον τινά αλήθεια. Σχολιάζοντας τις πρακτικές της γιόγκα, σημειώνει ότι ο άνθρωπος, επειδή είναι δημιουργημένος κατ' εικόνα της Θείας Απολυτότητας, διακρίνει μέσα του μία μορφή απολυτότητας. Ο αυτονομημένος απ' τον Θεό άνθρωπος παρουσιάζει μία «τάση πρὸς αὐτοθέωσιν» ανεξάρτητα απ' τον Θεό. Αυτό οφείλεται στην πτώση του ανθρώπου, κατά την οποία ο άνθρωπος Τον λησμόνησε 100.

Κατά τον άγιο Μάξιμο τον Ομολογητή, η άγνοια του Θεού αυτή προσήλωσε τον ανθρώπινο νου στις αισθήσεις 101 και επειδή η ανθρώπινη ψυχή είναι ενιαία, υποτάχθηκε στις αισθήσεις ολόκληρη η ύπαρξη του ανθρώπου «μολύνεται τοίνυν όλη, κακίας εγγεγεννημένης αφ' ηστινοσούν των εν αυτή δυνάμεων, και κοινωνούσι πάσαι της μίας τω ενιαίω της ψυχής» 102. Αυτό έφερε ως επακόλουθο να αμφισβητείται το κίνητρο των πράξεων του ανθρώπου, το οποίο δεν

χαρακτηρίζεται από ανιδιοτέλεια ούτε είναι αγαθό, αλλά μάλλον φίλαυτο και πονηρό. Κάτι ανάλογο προς αυτό λέει κι ο Καντ: «Στην πραγματικότητα δεν μπορούμε ποτέ, ακόμα και με την αυστηρότερη εξέταση, να εισδύσουμε έως τα μυστικά κίνητρα των πράξεών μας» 103.

Βεβαίως, υπάρχει και καλή φιλαυτία, η οποία είναι απαραίτητη για την προκοπή και την τελείωση του ανθρώπου. Αυτό υποδηλώνεται και με την εντολή: «Αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σεαυτόν» 104. Μπορεί δηλαδή να αγαπήσει ο άνθρωπος τον εαυτό του και σωστά, όπως είναι το φυσικό του, αλλά το πρόβλημα είναι ότι δεν παραμένει στην κατά φύση κατάσταση και είναι αδύναμος στο να αγαπήσει σωστά ακόμη και τον ίδιο του τον εαυτό. Αντιθέτως, προτιμάει να τον λατρεύσει 105 και τον θέτει ως σκοπό της ύπαρξής του: «αυτείδωλον εγενόμην» 106. Παρ' όλ' αυτά ο άνθρωπος, αν και αμαρτάνει και είναι δέσμιος των παθών του, δεν είναι ο ίδιος η αιτία του κακού, αλλά η κακή χρήση του αυτεξουσίου του, παρασυρμένη απ' τον διάβολο. Ο αρχέκακος είναι ο διάβολος, ο οποίος ξεγελάει τον άνθρωπο χρησιμοποιώντας, ή μάλλον εκμεταλλευόμενος, τις έμφυτες δυνάμεις και διαθέσεις του ανθρώπου. Στην περίπτωση των πρωτοπλάστων εκμεταλλεύτηκε τον πόθο για τη θέωση. Δηλαδή μπορεί να θεωρηθεί ότι οι πρωτόπλαστοι κινήθηκαν από την επιθυμία για το αγαθό. Τους παραπλάνησε όμως, και η αγαθή πρόθεσή τους, τους οδήγησε στο κακό. Συνεπώς, το κακό δεν υπάρχει ως οντολογική αρχή, αλλά εμφανίζεται δευτερογενώς με την εγκατάλειψη του αγαθού. Με τον ίδιο τρόπο, τα πάθη, που στην φιλοκαλική παράδοση ονομάζονται και κακίες, δεν έχουν υπόσταση από μόνα τους, αλλά αποτελούν εκτροπές των

κατά φύσιν δυνάμεων του ανθρώπου, οι οποίες είναι αγαθές κατ' εικόνα του Δημιουργού του. Αυτές οι κατά φύση δυνάμεις του ανθρώπου ονομάζονται στην πατερική παράδοση και αρετές. Έτσι, παρουσιάζονται στην έλλειψη των αρετών τα πάθη ως παρά φύση δυνάμεις, όπως παρουσιάζεται το σκοτάδι στην έλλειψη του φωτός.

Στην περίπτωση των πρωτοπλάστων, το «αρχαίο κακό» τους πλάνεψε, έτσι ώστε να εκπέσουν στο ίδιο πάθος, εξαιτίας του οποίου έπεσε κι αυτός: στην υπερηφάνεια. Γι αυτό άλλωστε στην πατερική γραμματεία το ήθος της υπερηφάνειας ονομάζεται και «δαιμονιώδες ήθος» 107. Οι ανθρωπιστές φιλόσοφοι θεωρούν, ή υπονοούν, την υπερηφάνεια ως απαραίτητο αγαθό για την επίτευξη της αυτονομίας, θεωρώντας την ταπείνωση ως αδυναμία 108. Επίσης, στις μέρες μας η προβολή της αυτονομίας εκφράζεται από τον σύγχρονο τρόπο ζωής με την διεκδίκηση των δικαιωμάτων, την ικανοποίηση των ατομικών επιθυμιών και την εύρεση της αυτοδικαίωσης.

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

94. Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 39,7, PG 36,341C.

95. «Τα πάθη αρρωστία εστί της ψυχής, επισυμβάντα και επεισελθόντα τη φύσει, και εξαγαγόντα της ίδιας υγείας», Ισαάκ Σύρου, Λόγος 83, εκδ. Ι. Σπετσιέρη.

96. Μαξίμου Ομολογητού, Κεφάλαια περί αγάπης, 3,8,PG 90, 1020A.

97. Νικολάου Κόϊου, Ό.π., σ. 122.

98. Ό.π.

99. Ιω. 12,35.

100. Βλ. Αρχιμ. Σωφρονίου, Περί προσευχής, Έσσεξ Αγγλίας 1993, σ. 188.

101. Μαξίμου Ομολογητού, Προς Θαλάσσιον, PG 90, 257A.

102. Γρηγορίου Παλαμά, Κεφάλαια περί προσευχής καί καθαρότητος καρδίας 3, εκδ. Π. Χρήστου, Γρηγορίου Παλαμά, Συγράμματα, τόμ. 5, σ. 159.

103. Immanuel Kant, Τα θεμέλια της Μεταφυσικής των ηθών, εισ.-μτφρ.-σχόλια: Γιάννη Τζαβάρα, Αθήνα-Γιάννινα 1984, σ. 12.

104. Λευιτ. 19,18 και Ματθ. 22,39.

105. Βλ. Γεωργίου Μαντζαρίδη, Χριστιανική Ηθική Ι, σσ. 120-122.

106. Ανδρέου Κρήτης, Μέγας Κανών, τροπάριο, δ' ωδήςγ' κανόνος, στο Τριώδιον.

107. Ιωάννου Σιναΐτου, Κλίμαξ 23, PG 88,965C.

108. Βλ. Νικολάου Κόϊου, Ό.π., σσ. 139-140.